

ВІДГУК

офіційного опонента

**на дисертаційну роботу Белка Ігоря Антоновича
на тему «Стратегічне управління розвитком
сільськогосподарських підприємств»,**

**подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за
видами економічної діяльності)»**

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Під час переходу національного господарства України до нових етапів ринкових реформ, на всіх рівнях управління підвищується увага вмінню приймати оптимальні рішення, які будуть здійснювати вплив на майбутнє господарюючих суб'єктів і співставляти їх поточну діяльність зі стратегічними цілями. В умовах нестабільного зовнішнього середовища для уникнення спаду виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та сприяння її економічному зростанню, необхідною є розробка системи стратегічного розвитку, що базуватиметься на розробці стратегій, які будуть спрямовані на досягнення поставлених цілей.

Постановка цілей, розробка оптимального набору стратегій довгострокового розвитку є нині основним завданням для вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Важливим інструментом його реалізації є стратегічне управління, функціональні можливості якого дають змогу забезпечити зв'язок діяльності підприємства із перспективами його розвитку. Це зумовлено тим, що мінливість ринку та постійні його перетворення поставили українських виробників агропродовольчої продукції перед проблемою самостійного забезпечення її конкурентоспроможності та адаптування до динамічного середовища. Тому здійснення стратегічного управління в сільськогосподарських підприємствах повинне бути спрямоване на досягнення високого рівня економічного розвитку з метою забезпечення зростання вітчизняної економіки в цілому.

Вказане обумовлює актуальність теми представленого до публічного захисту дисертаційного дослідження Белка І.А.

Актуальність теми дисертації також підтверджується і тим, що робота є складовою плану науково-дослідних робіт Подільського державного аграрно-технічного університету з тем: «Розробка заходів з підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання виробничого та трудового потенціалу, фінансових інвестиційних та інформаційних ресурсів, запровадження ефективного менеджменту, застосування передових досягнень в обліку та аудиті» (ДР № 0110U005064), «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (ДР № 0110U007032), в межах яких

автором розроблено теоретико-методичні засади та обґрунтовані практичні рекомендації щодо стратегічного управління розвитком сільськогосподарських підприємств.

Таким чином, оцінюючи дисертацію Белка І.А., можна впевнено стверджувати, що виконана робота є актуальною та має як теоретичне, так і практичне значення.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень і результатів, представлених в дисертації, їх наукова новизна. Достовірність та обґрунтованість зроблених в процесі виконання дисертаційної роботи висновків і рекомендацій визначається сукупністю викладених в ній наукових результатів. Для цього дисертантом було залучено значну кількість інформаційних джерел (216 найменувань), до складу яких увійшли наукові праці з питань економічної теорії, аграрної економіки, менеджменту, маркетингу, а також нормативні, правові, статистичні та аналітичні матеріали. Дисертаційна робота характеризується чітким дотриманням обраної автором логіко-структурної схеми при поданні матеріалів та результатів дослідження. Сформульована мета та визначені завдання дослідження дозволили автору дисертації вдало застосувати залучений методичний інструментарій. Зміст дисертаційної роботи повною мірою відповідає обраній темі дослідження. Обґрунтовані в дисертації рекомендації пройшли виробничу апробацію, що підтверджується відповідними документами про їх застосування в практиці господарювання. Отже, отримані при виконанні дисертаційного дослідження наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації для виробничої практики є достатньо обґрунтованими та достовірними.

Найбільш важливі результати, отримані Белком І.А. в процесі здійснення дисертаційного дослідження, та їх наукова новизна полягають в наступному. Так, автором вперше запропоновано в роботі диференційований підхід до формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств, в основу якого покладено заходи реструктуризації, стабілізації та зростання виробництва шляхом застосування комплексного рейтингу рівня економічного розвитку, матриць портфельного аналізу БКГ та економіко-математичної моделі планування ефективного розміщення посівів сільськогосподарських культур. Це дозволило здобувачеві обґрунтувати стратегічні пріоритети розвитку сільськогосподарськими підприємствами окремих напрямів їх діяльності.

Здобувачем також удосконалено в процесі підготовки дисертації: тлумачення поняття «стратегічне управління сільськогосподарським підприємством» на основі узагальнення та систематизації існуючих підходів, яке запропоновано розглядати як проактивний стиль управління, що ґрунтується на баченні майбутнього стану сільськогосподарського підприємства з урахуванням змін зовнішнього середовища, особливостей формування аграрного сектору економіки, реалізації власної бізнес-стратегії тощо; методичні засади оцінки найбільш значущих для якості реалізації функцій стратегічного управління розвитком підприємств особистих,

ділових, професійних характеристик керівників, що дозволило виявити найсильніший вплив чинників мотивації та навчання; механізм стратегічного управління розвитком сільськогосподарських підприємств, вагомими факторами ефективної реалізації якого визначені: компетентнісний підхід в управлінні персоналом; корпоративна культура; ресурсозабезпеченість; мотивація управлінського персоналу, що його реалізовуватиме.

Поряд з цим в дисертації Белка І.А. набули подальшого розвитку й такі досить важливі наукові положення, як: обґрунтування сутності поняття «організаційний розвиток» як процесу удосконалення формальних (організаційна структура управління; організаційне регламентування, організація праці тощо) і неформальних складових організаційної діяльності (організаційна культура, система розвитку, мотивації й стимулювання праці персоналу); підходи до формування алгоритму стратегічного управління розвитком сільськогосподарських підприємств, який являє собою складну систему, дослідження якої засноване на процесному, ситуаційному і системному підходах, що має враховувати значні ускладнення, які зумовлені особливостями сільського господарства та типом розвитку підприємства; класифікація основних груп чинників розвитку сільськогосподарських підприємств (техніко-технологічні, організаційно-економічні, соціальні та екологічні); методичні положення дослідження ефективності реалізації стратегії сільськогосподарських підприємств, які дозволили виявити три групи об'єктів стратегічного управління, що відповідають трьом структуроутворюючим рівням підприємства: функціональна сфера діяльності; підприємство в цілому; управління стратегічним потенціалом розвитку підприємства, яке включає внутрішній та зовнішній потенціали, залучені в господарську діяльність підприємства і які здатні визначати конкурентоспроможність підприємства в довгостроковому періоді; методичні підходи до формування стратегічних компетенцій управлінського персоналу, які базуються на використанні таких критеріїв, як здатність працівників системи управління до роботи в цій сфері, рівень задоволення їх особистих потреб, схильність до прийняття самостійних рішень у нестандартних ситуаціях, володіння засобами ділового спілкування, ініціативність.

Теоретична і практична цінність положень, результатів та висновків дисертаційної роботи. Вищенаведене дозволяє зробити висновок, що визначені автором мета та завдання в дисертації виконані. Ідеї й основні положення дисертаційної роботи І.А. Белка мають наукову новизну, достатньо обґрунтовані, націлені на вирішення пріоритетних завдань стратегічного управління розвитком сільськогосподарських підприємств. Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та авторефераті, базується на науковій методології і застосуванні сучасних прийомів проведення досліджень. Дослідження відповідають офіційним матеріалам статистики, державних органів управління та літературним джерелам.

Отримані в процесі дослідження наукові положення, висновки та рекомендації, є досить вагомим внеском у розвиток наукових і практичних засад стратегічного управління розвитком сільськогосподарських

підприємств.

Теоретичні та методичні положення дисертації використовуються у навчальному процесі економічного факультету Подільського державного аграрно-технічного університету при викладанні дисциплін «Стратегічний менеджмент», «Стратегічне управління» для студентів економічного факультету).

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони носять прикладний характер і можуть бути використані сільськогосподарськими підприємствами та органами державного управління агропромисловим розвитком різних рівнів.

Наведене дає підстави стверджувати, що положення, висновки та рекомендації, представлені у поданій дисертаційній роботі, вирішують конкретне наукове завдання щодо розробки теоретичних, методичних та практичних засад ефективного функціонування суб'єктів агропромислового виробництва.

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях. Здобувач має значний науковий доробок. Основні положення та висновки дисертації опрацьовані автором викладені в 26 наукових працях загальним обсягом 9,29 друк. арк., з яких 18 є одноосібними обсягом 8,27 друк. арк., 9 статей обсягом 5,3 друк. арк. опубліковано у наукових фахових виданнях України, в тому числі 4 статті обсягом 2,36 друк. арк. у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних. До цього слід додати також розділ у колективній монографії обсягом 0,83 друк. арк., 2 статті у наукових виданнях іншої держави обсягом 0,7 друк. арк. (внесок автора становить 0,49 друк. арк.) та 15 тез наукових конференцій обсягом 2,07 друк. арк. (внесок автора – 1,74 друк. арк.).

Потрібно зазначити, що кількість та обсяг друкованих праць відповідають встановленим вимогам щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Структура і зміст дисертаційної роботи та її відповідність вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». Дисертаційна робота Белка І.А. є завершеним науковим дослідженням, яке складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел. Загальний обсяг дисертації складає 255 сторінок комп'ютерного тексту, з яких основна частина становить 179 сторінок. Робота містить 51 таблицю, 17 рисунків та 18 додатків.

Дисертація написана українською діловою мовою, оформлена у повній відповідності з нормами і правилами, які відповідають вимогам вказаного Порядку, є завершеною науково-дослідною роботою, виконана на високому науково-теоретичному рівні. Автореферат за структурою і технічним оформленням відповідає визначеним стандартам. Зміст автореферату відповідає змісту дисертаційної роботи.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. При загальному позитивному враженні від ознайомлення з дисертацією

Белка І.А. вважаємо за необхідне звернути увагу на окремі недоліки та дискусійні положення, сутність яких полягає в наступному.

1. Огляд наукових засад формування стратегічного управління розвитком сільськогосподарських підприємств, наведений в першому розділі дисертаційної роботи, на нашу думку, носить певною мірою реферативний характер та мав би бути доповнений більш глибоким критичним аналізом наукових надбань вітчизняних та зарубіжних вчених. Це значно б підсилило науковий рівень дисертації. Хоча й здобувач тут досить ґрунтовно висвітлив ключові характеристики стратегічного управління підприємством та систематизував наукові основи дослідження розвитку сільськогосподарських підприємств.

2. Критично оцінюючи другий розділ «Оцінка стану стратегічного управління розвитком сільськогосподарських підприємств» зазначимо, що його автором здійснено системний аналіз факторів та тенденцій розвитку сільськогосподарських підприємств Хмельницької області, а також достатньо висвітлені результати дослідження стану та ефективності стратегічного управління в практиці діяльності сільськогосподарських підприємств. Проте, що стосується, здійсненої в роботі оцінки стратегічного потенціалу розвитку сільськогосподарських підприємств досліджуваної області, то тут дисертанту слід було б більш чітко охарактеризувати специфічні особливості формування стратегічного потенціалу розвитку різних категорій сільськогосподарських підприємств та розроблення відповідних заходів щодо його зростання. Тобто мова повинна йти не тільки про товариства з обмеженою відповідальністю, а й приватні підприємства, сільськогосподарські виробничі кооперативи, фермерські господарства тощо.

3. Додаткового обґрунтування потребує розроблена дисертантом модель планування оптимального розміщення посівів сільськогосподарських культур, якою передбачено деталізацію елементів процесу змін на етапі планування, що підвищує рівень обґрунтованості управлінських рішень при визначенні альтернативних напрямів стратегічного розвитку організацій, типів їх поведінки та забезпечує єдність інтересів у діяльності соціально-економічних систем. Це не викликає заперечення. Але автору роботи потрібно більш більш обґрунтовано зупинитися на визначенні параметрів даної моделі і досягнутих за умови її реалізації критеріях оптимальності (С. 138-146), а також пояснити чому задекларована на С. 146 виробнича собівартість вирощеної продукції буде однаковою для всіх досліджуваних підприємств – 304,47 грн. за 1 центнер, адже умови господарювання у них є різними.

4. В підрозділі 3.2 «Напрями підвищення якості реалізації функцій стратегічного управління розвитком підприємства» автору доцільно було б навести розрахунки підвищення ефективності управлінських рішень в результаті застосування розробленої в дисертації системи функціональної взаємодії управлінського персоналу на основі встановлення системоутворюючих відносин між елементами, що формалізують їхні взаємозв'язки (рис. 3.4, С. 167-169).

5. Дискусійним, на нашу думку, є таке твердження здобувача на С. 177 при обґрунтування критерію оптимальності: «Функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах ринкових відносин потребує розвитку таких товарних галузей, які спроможні досягати максимального рівня виробництва продукції з одиниці земельної площі при мінімально обґрунтованих матеріально-грошових та трудових затратах. А це означає, що ці умови відповідно дозволять отримати максимальний рівень прибутку». Проте виникає запитання, по-перше, стосовно мінімально обґрунтованих матеріально-грошових та трудових затрат, а чому не оптимальних?, а, по-друге, щодо попиту і пропозиції на продукцію, які є атрибутом ринкових відносин, що визначає рівень прибутку підприємств.

Разом з тим, наявність вказаних нами дискусійних положень та зауважень не впливає на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок

Отримані Белком І.А. в процесі дослідження наукові результати характеризуються новизною та мають практичну цінність. У результаті виконаної роботи отримало нове вирішення науково-прикладне завдання щодо поглиблення теоретичних та методичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо стратегічного управління розвитком сільськогосподарських підприємств.

Дисертація «Стратегічне управління розвитком сільськогосподарських підприємств» є завершеною науково-дослідною працею, яка за своїм змістом і якістю відповідає вимогам до дисертаційних робіт економічного профілю, а саме вимогам п. 9, 11 та 12 діючого «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами). Це дає можливість зробити висновок, що її автор – Белко Ігор Антонович – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки праці
та соціального розвитку
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

О.Ю. Єрмаков

Підпис професора Єрмакова О.Ю. заєвідчую:
Учений секретар НУБіП України, доцент

О.Д. Барановська

